

Factsheet publieke gezondheid

Gezondheid bij de implementatie van de Omgevingswet

Gebiedsontwikkeling is meer dan plaatsing van huizen, bedrijven en straten. De inrichting van de omgeving kan bijdragen aan de realisering van gewenste maatschappelijke doelen, zoals een gezondere samenleving. Gezondheid in de Omgevingswet gaat niet alleen over de fysieke leefomgeving. Ook onderwerpen als meer bewegen, sociale veiligheid en minder stress moeten terugkeren in het ruimtelijke beleid. Zoals het RIVM dit verwoordt in de Volksgezondheid Toekomst Verkenning:

De inrichting van de leefomgeving beïnvloedt de gezondheid. Niet alleen via blootstelling aan milieu- en andere omgevingsfactoren, maar ook door het bevorderen of belemmeren van een gezonde leefstijl en sociaal welbevinden¹. De inrichting van de leefomgeving heeft effect op het lopen, fietsen, sporten en spelen, maar ook op het elkaar ontmoeten van bewoners. De fysieke inrichting kan de genoemde activiteiten zowel stimuleren als beperken. Ook thema's als de verkeersveiligheid, sport- en recreatiemogelijkheden, de kwaliteit en aanbod van voorzieningen en de stedenbouwkundige, architectonische en sociale kwaliteit van een buurt kunnen een gezonde leefstijl van individuen en sociale cohesie van groepen bevorderen of belemmeren. Typerend voor de genoemde inrichtingsfactoren is dat er slechts weinig algemeen geldende gezondheidsgerelateerde richtlijnen of voorschriften voor zijn. Door de kennis en data van milieu, ruimte en gezondheid te bundelen ontstaat er een integraal afwegingskader voor bestuurders. Niet alleen geeft dit een goede basis voor beslissingen, ook draagt dit bij aan een verbetering van kwaliteit van de leefomgeving.²

Al eerder werd de bescherming van de volksgezondheid door de overheid door wetgeving verplicht. Volgens de wet Publieke Gezondheid (Wpg) hebben burgemeester en wethouders de taak de publieke volksgezondheid te beschermen door in bestuurlijke beslissingen rekening te houden met de gezondheidsaspecten (art. 2c en art. 6). Ook zijn de in milieuwetgeving gehanteerde normen vaak gebaseerd op de effecten van de milieuoverlast op de gezondheid van omwonenden. De komst van de Omgevingswet, met daarin volksgezondheid als verplicht element in bij gebiedsinrichting, is de volgende stap naar een gezondere leefomgeving.

Rekening houden met gezondheidsaspecten bij de (her)inrichting van de fysieke leefomgeving is voor het bestuur op drie manieren belangrijk en waardevol:

- a) De overheid is verantwoordelijk voor het creëren en beheren van een gezonde leefomgeving en het verminderen van gezondheidsverschillen.
- b) Een gezonde omgeving vermindert de ziektelast. Hierdoor zijn zorgkosten voor de overheid te besparen.
- c) Een gezonde leefomgeving maakt het gebied aantrekkelijk voor bewoners en bedrijven zich te vestigen.

¹ Houweling et al., 2014

² Hertog FRJ den (RIVM). Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid, 20 maart 2014.

Hoe kunnen gezondheidsaspecten concreet vorm krijgen bij de implementatie van de Omgevingswet?

- 1) Gezondheidsbevorderende maatregelen
Bij de inrichting van de omgeving kan op allerlei manieren rekening gehouden worden met het stimuleren van gezond leven. Voorbeelden hiervan zijn:
 - Beweging en sport stimuleren door wandelroutes en fietsverbindingen.
 - Rekening houden met de toegankelijkheid van de openbare ruimte voor ouderen.
 - Stimuleren van behoud en ontwikkeling van groene gebieden. Zowel door zicht op groen als bereikbaarheid van groen. Een park stimuleert meer te gaan bewegen en elkaar te ontmoeten.

- 2) Gezondheidsbescherming en beheersing van risico's
De Omgevingswet nodigt gemeenten uit eigen afwegingen te maken. Zo is het mogelijk lokaal omgevingswaarden te benoemen en regels te stellen voor bijv. geluid, geur, bodem en gevoelige bestemmingen. Voorbeelden hiervan zijn:
 - Aandacht voor de kwaliteit van gebouwen: binnenmilieu en geluidsbescherming van scholen en woningen.
 - Rekening houden met kwetsbare groepen zoals: kinderen, zwangere vrouwen en ouderen in relatie tot bijvoorbeeld luchtkwaliteit en bodemverontreiniging.
 - Bij de inrichting van het gebied rekening houden met het tegengaan van verspreiding van (diergerelateerde) infectieziekten (zoals Q-koorts).
 - Zelfredzaamheid van bewoners bij incidenten waarborgen of vergroten.
 - Rekening houden met de bereikbaarheid en ontsluiting van het gebied bij medische calamiteiten (Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR)).

- 3) Volksgezondheidsdata
De data van de lokale Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD-en) geven informatie die interessant is voor een bestuurder bij de afweging die hij/zij moet maken op het gebied van omgeving en ruimtelijke ordening. De data kunnen gebruikt worden als ondersteuning om ambities op te stellen en ook bij het monitoren van effecten van beleid. Het gaat om gezondheids- en ziekteelastcijfers per leeftijdsgroep. Bijvoorbeeld over bewegen, lichamelijke en psychische gezondheid, ervaren geluidshinder en participatie. De volksgezondheidsdata zijn een goede aanvulling op andere ruimtelijke en milieugerelateerde informatie, die gezamenlijk de bestuurder een integrale blik op het gebied geven.

Uitvoering

Een integrale benadering van de leefomgeving is één van de hoofddoelen van de Omgevingswet. Wanneer gezondheidsaspecten aan de voorkant worden meegenomen resulteert dit in een gezonde, veilige en aantrekkelijke omgeving.

De GGD is de uitvoerende dienst op het gebied van publieke gezondheid voor gemeenten. Naast de GGD zijn er voor de uitvoering van de Omgevingswet nog twee organisaties betrokken: de Omgevingsdiensten en Veiligheidsregio's. Binnen verschillende regio's werkt de GGD al samen met de Omgevingsdienst en de Veiligheidsregio omdat de werkdomeinen milieu, fysieke veiligheid en volksgezondheid veel raakvlakken hebben. Vaak hebben de diensten onderling ongeveer hetzelfde werkgebied en kan bij samenwerking aan de voorkant, integraal advies worden gegeven aan het bestuur. Samenwerking tussen de diensten versterkt de samenhang en kwaliteit van het advies.